

LO CATALANISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director.—Los originals no's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Carrer de Madoz, núm. 31 y 35

SABADELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Sabadell	2 rals al mes.
Fora	8 " trimestre.
Un numero sol.	1 "

Anuncis á preus convencionals.

CALENDARI CATALÀ

DE PARET

PERA 1891

PUBLICAT PER LA IMPREMTA

LA CATALANA

Dormitori S. Francesch, 5—BARCELONA

Aquest important *Calendari de paret*, de gran tamany, ademés del Santoral, Efemérides y sortidas y postas de sol y lluna, conté una triada collecció de poesias dels Mestres en Gay Saber y dels mes celebrats poetes catalans.

També s'hi troban y epigramas de bona lley, xaradas, gerglifs, logrogrifs y ardevinallas, pera entreteniment dels lectors.

No obstant los molts gastos que ocasionat la edició del *Calendari Català*, (790 planas) se posat á la venda al reduhit preu de

1 peseta á Barcelona y 1'25 á fora, cada block

Als corresponsals y agents que'n demanin més de deu exemplars se 'ls farà 'l descompte de 25 per 100.

Tenim una gran collecció de cartons polieromats y ab relleus daurats pera marchs dels calendaris, que vendrem als reduhits preus de 0'50, 0'75, 1'00, 1'25 y 1'50 pessetas cada un.

Los encàrrechs al engrós se deuen dirigir-se á *Jaume Puigventós, Dormitori S. Francesch, 5, Barcelona.*—IMPRESA LA CATALANA.

NOTA.—No se servirà cap encàrrech que no vagi acoupanyat del seu corresponent import, é no ser que 's fassi per conducte de alguna coneguda casa de Barcelona.

EN INTERES DE SABADELL

IV

Tres causas poderosíssimas fan que l'assumpto de las ayguas s'imposi per sí mateix, reclamant atenció preferent en mitj d' altres molts de que tinch de tractar en lo sucesiu. La agricultura, la industria y la salut pública necessitan d' aquest element poderós pera sa marxa regular y ordenada y poder competir las dos primeras ab sas similars extrangeras. En quant al últim extrem ó sia á la salut del vehinat son incalculables las ventatjas que reportaria lo contar ab un caudal d' ayguas ben purificadas y que mediant un plan de conducció y canalisació previamment estudiat, podrian buscarse á algunas horas de distancia de la població á fi de que al ferne ús particular reunissin totas las condicions que 's requereixen, procurant que al destinar los trámits de conducció fossin aquestos tan ben estudiats, que la pressió d' aygua arribés als graus indispensables pera darli la forsa convenient pera las contingéncias d' un cas d' incendi ó altres casos fortuits en los quals l' aygua hi juga un paper importantíssim.

Jo crech que 'l punt ahont trovariam aygua en abundancia pera las necessitats de Sabadell, es Sant Llorens, construhint un gran dipòsit y evitant per medi de las corresponents aixetas que se 'n perdés ni una gota; puig essent aquest un element tan indispensable á la vida y á la marxa progressiva de la població, no 'ns podem permetrer 'l luxe de mirar ab indiferencia aquest capitalíssim assumpto y sobre 'l mateix crido la atenció dels senyors que forman part de la competent Junta d' Ayguas de Sabadell, de quins espero sabrán donar á ma humil opinió tota la importancia deguda y que estudiarán aquest assumpto patriótica y degudament, com ells saben ferho quan se tracta de fer un be á Sabadell.

En quant al excelentíssim Ajuntament, deuria també preocuparse d' aixó, encara que no sia per altra cosa sino pera provar que no descuida tant com alguns maliciosos volen suposar, los assumptos que més se relacionan ab la vida interior de Sabadell, aixó es, los que per sa importancia y profit entran de ple en las atribucions del Municipi per lo que tenen de relació ab lo que se 'n diu fer administració local. Per consegüent jo prego al digníssim senyor Alcalde, y prego y encomano als senyors Regidors, digníssims també, y qual bon zel d' un y altres soch lo primer en reconeixer, que, de comú acort ab la esmentada Junta d' Ayguas de Sabadell, fassin en obsequi á las necessitats d' aquesta població lo que bonament puguin, segurs de que tots los vehins ho agraïràn moltíssim, per los beneficis que 'n reportarán la agricultura, la industria y la salut pública.

E. DIUMARÓ Y GRANÉ.

SECCIÓ POLÍTICA

Molt s'ha parlat de la inconseqüència dels nostres polítics. Però encara no n'hi ha prou.

Un dels que semblen més *conseqüents* es lo senyor Balaguer.

Donchs be, als que vulguin esgarriar-se, no hem de fer més que recomanar-loshi la lectura del diari *La Montaña Catalana* que fa més de trenta anys publicava 'l senyor Balaguer en Barcelona.

En dit periòdich hi trobaran fermes malediccions a la dinastia regnant de la qual n'es avuy lo senyor Balaguer un dels més incondicionals partidaris, y de la que n'ha sigut fa poch un dels ministres més *entusiastas*.

Pero aixó, cap y al fi, te poch que veurer, puig ja es pecat vell en los polítics espanyols.

Lo més notable es la inconseqüència del senyor Balaguer en sos afectes a Catalunya.

Végis com parlava 'l senyor Balaguer en *La Montaña Catalana*, 'l 21 d'Octubre de 1858, en la época de las Constituyents, després de creure més apropiada la forma republicana pera 'l Govern de la Nació:

«Peró, si las Cortes constituyentes decideixen rebutjar la forma republicana acceptant la monárquica, no s'olvidin allavoras dels grans exemples de nostra gloriosa historia catalana.

Si s' decideix monarquia, que sia federal, dochs está en armonía ab las tradicions del país, ab las costums de sos habitants, ab los recorts històrics de sos regnes, ab las mateixas lleys de la naturalesa; y si hem de tenir monarca, sia un monarca com los de la antiga Corona d'Aragó, fill de lleys paccionadas; sia monarca si jura cumplir y si manté *nostras libertats*, constitució que se li dongui y las lleys que hajam fet, y SINÓ, NO.»

Aixó firmava l'any 58 lo senyor Balaguer.

Y fa quatre dias, acompanyava al gefe d'un partit eminentment unitarista y centralista, presentantlo a sos desenganyats compatricis com al *non plus ultra* de de las aspiracions nacionals de la terra catalana.

Sembla que además de las ovacions a n'en Sagasta, se n'hi han tributat al senyor Venancio Gonzalez en Toledo, y al senyor Canalejas en Alcoy.

A propòsit d'aixó, diu ab molt acert *La Renaixensa*:

«També 'l poble, segons *telégramas*, ha sortit a rebre a aquets personatjes del fusonisme, dels quals no se sab fins ara que hagin construït cap arch de Catedral. Altres sagastins y no sagastins van per aquet mon de Deu en busca d'ovacions més ó menos preparadas y pot ser pagadas. Fins un martista roda per l'antich regne de Valencia fentse donar serenatas y rebent comissions per las estacions de ferro-carrils. Al pas que aném, succehirá ab las ovacions populars, lo que ab los títuls de noblesa, que s' prodigan tant, se donan a gent de tan escassos mèrits, que lo verament distingit es no tenirlos.

Aixó, si no s' arriba a contractar tals ovacions en agencias que s'establiran *ad hoc*, ó parlant clar, expressament. Ara mateix, a Madrid ja se'n anuncia una en los periòdichs que s' encarrega de tots los treballs materials que pera dirigir unas eleccions corresponen al candidat. No tardarem en tenir agencias que s'encarreguin de ferlo triomfar, tant si es del Govern com d'oposició.

Cosí va il mondo.

Y la verdadera opinió pública tan recatada a casa seva.

¡Quín dia s'llensará al carrer!...

Per fi ha esclatat lo gran conflicte entre 'l Govern y la Junta Central del Cens que tan donava que parlar aquestos últims dias.

Mes ab tot y aixó, per are, que nosaltres sapiguem, *ni se ha undido el firmamento, ni han temblado las esferas.*

Tot marxa de la mateixa manera que avans del *horrorós conflicte.*

Vritat es que aquell assumpto no interessa mes que als vividors de la politica madrilenya.

Per aixó la gran massa del pays ha rebut la noticia com qui sent plourer y ha continuat ocupada en sos honrats quefers fent cas omis de la reunió de las Corts que demana la majoria de la Junta.

Al fi y al cap, ab la tal reunió no 'n podrá treurer lo pays cap benefici.

Com no siguin las lliuras de carmel·los que á costas de sos estalvis, deuran menjarse los pares de la Pàtria.

Per los diaris de Madrit, á falta d' altres noticias, corria la de que 's tracta de la formació de un *ministerio intermedio.*

O sigui, un ministeri pels entreactes.

Com si no 'n tinguessim prou ab los ministeris de comedia qu' are s' estilan.

Mes valdria que tronés d' una vegada 'l teatro de la politica madrilenya y tornessin 'ls quartos al pays, que no vol mes comedia.

Al pobre Romero Robledo no l' han deixat estar tranquil en sas fincas d' Antequera.

Quan mes refiat estava l' home de descansar per un quant temps de sa politica *trascendental y patriótica*, 'l treuhen de pollaguera ab la inesperada noticia del *ministerio intermedio.*

Y ja 'l tenen cap á Madrit á veure si troba modo d' encabirse en lo ministeri de transacció qu' algú fa corra.

Llástima que haurá fet lo viatge inutil, puig no es facil que los conservadors deixin aixis com aixis las gangas qu' avuy disfrutan.

Y no tindrà mes remey 'l pobre Romero que tornar á agafar 'ls trastos y cap á Antequera á meditar las conseqüencias de sa activitat *desinteresada.*

Que es ahont tindria de estarse sempre, pera be d' aquesta desditjada nació.

LO DISCURS ESPERAT.

Coneguda ja de nostres lectors la célebre arribada feta al Sr. Sagasta, ab acompanyament d' ovacions que 'ls *Riojanos* li prepararen dintre Barcelona, no s' haurán admirat del magnífich coronament á tan d' éxit; de la brillantíssima apoteosis ab que va saber correspondrer lo gefe del partit liberal, al entusiasme dels seus partidaris.

¡Lo seu discurs en lo teatro de *Novedades!* ¡Quin partidari de la llibertat, aixó es: quin dels que aplaudiren la arribada del arrós en aquella taula (detall gráfich) podrá olvidar may mes aquella oratoria eloqüent, aquella persuassiva verba, aquell convincent argumentar, aquell programa tant cumplert, aquells plans tant ben imaginats, ni aquella *llibertat* tant ben entesa?

Segurament ningú, cap d' ells, com no fos aquell que dalt d' una ca-

diraacompanyava l' himne de Riego al só de duas ampollas buydas. Aquest sí, perquè en realitat abusá una mica, no gayre, de la *llibertat* pregonada en aquell lloch, pels colzos.

En la comedia (de costums per desgracia nostra) representada per los elements fusionistas y *riojanos*, lo senyor Maluquer, don Eduardó, hi desempenyá lo paper de segon apunte ab ayres d' introductor. Ell feu la presentació de Sagasta; aquí 'l teniu; digué, avuy hem de felicitar nos tots de tenir entre nosaltres á aquest ilustre jefe que mentres ha tingut las riendas del poder ha fet d' Espanya la nació mes desgraciada del mon; éll ha arruinat nostra industria; éll nos ha pres las escolas especials que nosaltres pagavam; éll ha fet servir de *polichinel-las* á la tropa en mitj la plassa de Catalunya; éll ha protegit al célebre Peral; éll ha provehit á la nació d' uns municipis plens de trampas; éll ha deixat lo ram d' administració descuydada; éll ha implantat lo Códich Civil de trista memoria, et-zétera, etz.; avuy que no empunya las riendas del poder, ja empunya las dels dignissims patricis que arrastran lo seu cotxe..... Y si no ho va dir aixís, va dirho d' altre manera per pura equivocació. No es infalible. Sagasta, plé d' emoció, s' adelantá fins á la boca del escenari y va comensar en mitg d' una salva d' aplausos lo seu magnífich discurs. Si poguessim transcriurel lo transcriuriam: éll sol se recomana.

No tenim res que dir del exordi: lo dedicá al que fou alcalde de Barcelona don Francisco de P. Rius y Taulet (q. a. c. s.). Entoná acte seguit sas alabansas als fills d' aquesta terra com ho feu á Zaragoza, y digué á las damas catalanas lo mateix que á las damas aragonesas. Tot en nom de la llibertat. (Aplausos)

Y en nom de la llibertat parlá de la democracia, del sufragi universal, del *govern de la nació per la nació* y d' altres cosassas per l' istil, sens forma ni concert, pero que al seu entendre han sigut los elements que han format lo camp pera la lluyta de principis sostinguda fins are; lluyta per últim guanyada legalment, y que desd' are, digué, hem de dedicarnos á la práctica d' aquells principis.

¿Com? Ja he dit en altra banda com se logra una bona administració. Ja he dit en altre lloch lo pensament lliberal pera las qüestions econòmicas. Ja he exposat en altre punt lo meu programa quina variació es difícil, y facil equivocarme, ab lo que donaria gust als meus enemichs. Ja he manifestat en altre ocasió lo modo de fomentar la agricultura. Ja he fet avinent en altre localitat com protegir la industria. Tot en altres llocs y punts y ocasions y bandas..... Lo qu' éll respondria: si voleu saber, á Salamanka.

Donchs que, ¿ha de ser ell potser l' últim en fer ús de la llibertat pera privarse la satisfacció de donar un xasco als seus correligionaris que havian anat allí pera sentir ideas é ideas novas?

Ni aquellas ni aquestas.

Anomená la novíssima legislació Nort-Americana y ¿y qué digué de ella? Sencillament, que ha produhit sensació y que 's fan necessaris los preparatius de defensa. No podria dirne menos un gacetiller al donarme compte; en cambi éll, hi afegí que la reserva era la millor mida de defensa pera 'ls interessos en lo pervindre.

Passá despres á la qüestió social; las *huelgas*, lo grant problema, perquè *yo no quiero que haya cuestion alguna de interes ni problema importante*

de actualidad sobre el cual no diga mi pensamiento, y 'l seu pensament fou anomenar la Europa, la América y la Oceania opinant que en aquesta materia, Espanya havia de fer lo que fassin las altres nacions; en especiativa de tota manifestació d' obrers, inclús las que puguin fer los mateixos indigenas de la Nova Gales, Sumatra ó las Molucas.

Tornà per últim á la qüestió econòmica y sobre aquesta hi digué, no un pensament com en las altres, en aquesta hi exposà tot un problema. Ferro-carrils, canals pera regar, obras públicas, aixis civils com militars, obras pera la agricultura, pera la industria, pera 'l comerç; tot aixó, dats. Incògnita final ja treta la solució, empenyar á las generacions vinentas. Pera aquest viatge senyor Sagasta no necessitavam alforjas.

Aixis terminà tot aquell farrigo-farrago que tantas esperansas havia fet naixer durant lo seu curs de propaganda. Per tot allà hont passà, no va dirhi res y tothom l' aplaudia perque se ho guardava pera dirho á Barcelona. Vingué á Barcelona, y l' aplaudi tothom perque ja ho havia dit tot en altres llocs.

Y aquest poble demana llibertats, ¿que podrà ferne?

F. C.

TEATRE CATALÀ

LA BOJA.—Drama en tres actes de don Angel Guimerà

I

Si alguna vegada hem sentit enterbolir-se ab una vaporada d' indecisió aquella estona de reculliment que segueix á la presència d' una obra de la que tenim lo propòsit de formularne després nostre judici, ha sigut avuy al recullir las impresions que 'ns deixà la primera representació de *La Boja*.

En aquellas horas de febrosa activitat intel·lectiva en que al compàs de las variacions escènicas se reacciona nostre cervell obel·hint á influencias contraposadas, en que 'l recort de sentiments anàlechs als que devant nostre 'ls actors desenrotllan se topa y barreja ab la sorpresa ó ab l' instintiu moviment d' estranyesa; en aquells moments de tensió cerebral en que pendents de la representació aplaudim sense donárnosen compte ó creyém guanyar una victòria si obtenim d' un amic la sanció de nostre iniciat criteri ab una llampegadera mirada d' intel·ligència, alashoras va elaborantse la impressió; al xoch del criteri propi ab lo del autor, se produheix com una guspira, aquell *m' agrada* ó *no m' agrada*, sintèssis suprema del judici en qüestions artísticas.

Pochs cervells poden servir de materia operativa pera aquesta delicada elaboració intel·lectual. En las comedias de costums, planeras y al alcans del burgés més taujá, repareu com la mitja rialleta de satisfacció se dibuixa en mil arrodonidas caras: la lleugeresa de la acció junt ab los xistosos incidents y detalls de la comedia han refregat suaument lo cervell d' aquella gent senzilla: la satisfacció que demostra es de *pessigollas*. En cambi poseu á la escena una acció dramática, de nús complicat, en que xocan los caràcters esperonats per passions fogosas, en que lluytan las passions mateixas dins una voluntat feble; lo linfàtic espectador sen-

tirá la impressió de lo gran, de lo terrorífich, si veu ulls inflamats per l' amor ó la rábia, gestos amenassants, ó escolta paraulas solemnes, sentenciosas ó agudas; mes no penseu que induheixi las causas de tots aquestos vulgars efectes; sa inteligencia poch educada en materias artisticas, no resisteix una elaboració tan trevallosa.

Mes aquell que ab mirada reptadora se proposa judicar la obra dramática examinant aislada y comparativament totas las parts de la mateixa, ha de sapiguer elaborar dintre son cap la hermosa resultant de duas forsas: lo criteri propi (forsa de resistencia) y la fantasía y art del autor (forsa impellent y provocadora). Lo criteri propi sol auxiliarse á voltas de la tossuderia ó de la prevenció sobre tot quan se troba casi anulat. ¡Quín estudi més atractiu podria ferse ab aquest títol, per exemple: *Elaboració psicológica de las ideas en la crítica!* ¿No es veritat que aplicant la fórmula deduhida de las precedents consideracions y d' altrás que facilment podrian ferse ne resultaria una equitativa classificació de *critichs* segons las influencias que trobessin haver concorregut á la formació de cada judici? ¡Quánts d' aquestos judicis no trobariam que son senzillament prejudicis, quants d' altres resultarian un expedient pera dissimular carencia de criteri y quants en fi no veuriam que son producte d' una lleugera impressió entossudida!

Apuntant las anteriors reflexions no 'ns separém gayre del nostre objecte, que es judicar la darrera obra dramática del senyor Guimerá. Obra de molta empena com pocas s' han presentat á las taulas, obra de nous alés y aspiracions, la ha desconeuguda molta part del públich *burgés* y dels *critichs* també *burgesos*, que no la han poguda enmotllar ab cap dels antichs formularis que la rutina feya passar com á bons fins are. La impressió ha sigut rápida, inesperada, brusca, y com á tal poch agradable per ells. Nosaltres que no 'ns atrevim á calificar-nos ab lo nom de *critichs* perque respectém sa alta significació, dirém per la nostra part que 'ns ha calgut una calmosa meditació pera lligar caps entre las oposadas impressions que 'ns produhí l' estreno. Perque—avansém ideas—en *La Boja* domina sobre tot la novetat, lo grandió s' agermana admirablement ab lo real més vigorós y plástich, y la fantasía deslligada contrasta hermosa-ment ab la rústica naturalitat, en perjudici, tal volta, de la veritat de la acció.

En l' article próxim intentarém comprobarho.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

LA BOJA

ESCENA ÚLTIMA DEL PRIMER ACTE

Los minayres han fugit creyent que Germá Albert te 'l cólera. La Joana sent compassió per éll y s' ha quedat.

Joana.

S' está morint ¡Pobre home!

Germá Albert!... Potsé es mort! Las malas ánimas!

Germá Albert! Ay, Deu meu! Y tots son fora!

Oh, 'l desgraciat! Es fret! Y no respira...

Ah, 'l cor glateix! Si que glateix! Salvatges!

Deixarlo aixis! Ha sospirat! Callemse.

Pts!... Que contenta estich!

Joana 'streu 'l mocador de las espatllas y 'l embolica al coll de G. Albert com si cuidés un nen.

Aixís: Encara

que m' hagués de morir no 'l deixaria.

Mirantsel complascuda com torna á la vida.

Oh, aquí 'l pobret tot sol com una bestia!

Va á obrir los ulls! Ja 'ls obre! Pts!

*Parla G. Albert ab la mirada estraviada com pres de des-
rari. Joana de cop se 'l mira estranyada, rihent al últim.*

G. Albert.

Ah! Tornas?

Has deixat lo sepulcre pera véurem?

Qui t' ha estroncat la sanch de la ferida?

Me tens pietat á mi que vaig clavarte

lo punyal dintre 'l cor?... Parla!... Perdónam!

Jo vuy lo teu perdó, que t' estimava;

que per tu vaig morir quan tu morires;

y en mon pit no hi ha res: qu' es una fossa.

Rialla estrepitosa de Joana. G. Albert desperta al sentirlo

Joana.

(Per que he rigut! Pobre home! 'M tinch malicia!)

G. Albert.

Hont me trobo? Deu meu! Ah, si: en ma cova.

Joana.

(Ah por y enconjiment)

Germá Albert....

G. Albert.

Oh! Qui es? Qui? (La perduda!)

(Ab rudesia) Que fas aquí? Per que has vingut?

Joana.

(Te: 'm renya.)

(Pausa.) G. Albert compren lo que ha passat.

G. Albert.

Ah! 'Ls minayres hont son?

Joana.

Tots se 'n anàren

G. Albert.

Y tu?

Joana.

Jo, m' he quedat. Tenen po al cólera.

G. Albert.

Jo?

Joana.

(M' ha escapat: he dit una ximplesa.)

G. Albert.

(M' han cregut contajiat, y per salvarse
tots han fugit. La humanitat, quin monstre!)

Joana.

Y... com està?

G. Albert.

(Te: aquesta.... qui ho diria.

Ella sola....)

Cau 'l mocador de las espatllas de G. Albert.

Joana.

Ah, no; abriguis.

G. Albert.

Prenent lo mocador de las mans d' ella. Dóna, dóna.

Joana.

(Pobret!)

G. Albert.

Y tu... com es que no fugires?

Joana.

Jo no tinch por á res.

G. Albert.

A res? Ni al cólera?

Joana.

No.

G. Albert.

'S moren tots.

Joana.

Que hi fa!

G. Albert.

Ab interes creixent.

No 't plau 'l viure?

Joana.

Forsa.

G. Albert.

Donchs ets felis vivint com ara?

Joana.

Pts! Ni jo ho se: Hi visch.

G. Albert.

(Pausa) mirantsela fixament. Fas... molta llástima
Sens respecte per res: dona... dolenta;
al llot cayguda....

Joana.

Que vol dí? En ma vida

- he fet mal á ningú! (Que voll)
- G. Albert. *(Pausa)* Se la queda mirant. Despres ab cert afecte y severitat: parlant poch á poch Ves ara.
T' ho estimo molt mes del que ho pots creure,
tu que ho fas tot aixís, á la ventura:
ves, y que Déu t' ho pagui.
Li dona 'l mocador que ella no pren encara.
- Joana Mes si 's troba
malalt, que jo ho coneix.
- G. Albert. *Per son pit.* Es d' aquí dintre
lo meu mal: no hi ha por. Fa temps que 'l tracto.
Gracias. Per lo mocador que ara pren la Joana.
- Joana. Donchs... bona nit. (Faig mal deixantlo
com está.)
- G. Albert. (Te bon cor.)
- Joana. (Plou. Be, que plogui.)
Per un si acás me quedaré allí fora
fins á demà al matí. Jo estaré alerta:
sols que aixequi la veu haig de sentirlo.
- G. Albert. No, torna: aquí al costat. Asseute y cóntam
qui ets; la teva vida, ta infantesa...
Sols Déu 'ns sent y vuy saberla tota.
- Joana. Vol pendre 'l mocador?...
- G. Albert. No cal.
- Joana. Abriga.
- G. Albert. No.
- Joana. Ni may! Llensantlo á terra cremada.
- G. Albert. Cull-lo.
- Joana. *Li torna á donar: ell lo pren.* Es que es de llana, y...
- G. Albert. Conte.
- Joana. Oh!... Si no sé 'l que diga.
- G. Albert. D' altres dias:
de lo que 's pert al lluny que un somni sembla.
Joana. Al lluny... al lluny... Que 'n fa de temps. Recordo
quan era... aixís, en un ceguet que 'm duya
de poble en poble. Diu que va trobar-me
en un camí plorant, tota nuheta,
dintre... de qué diria? Dintre un' arna
que havia estat d' abellas. Gent de broma
degueren se 'ls meus pares. Va morir-se
lo cego, un dia: y no sé com, vaig véurem
en una casa de pagés, tornada
ja una gran cosa. A que no ho endevina?
Me van fer la porquera! Ja manava!
Los meus amos tenian una filla
si fa no fa la meua edat, pobreta!
un xich esguerradona de la espatlla.
Quina llástima 'm feya! No creixia
y jo anava espigant-me!... Donchs á voltas,
quan hi pensava, per no ferli pena
fins m' encòngia al seu costat. La pobre!
Prou que hauria volgut esser com ella!
Donchs creuria que 'ls amos me llensaren
perque feya més goig? La gent ho deya...
Me van pendre després en altra casa
d' allá als voltants, y ja vaig ser més d' upa:

- baquera me van fer! Jo no m'hi veyà:
No era tot hu, manar garrins ó bacas!
Y sempre aixís pujant fins avuy dia
que meno... homes: y tant poch ells valen
que quan hi penso crech que he anat á menos.
- G. Albert.* *S' aixeca violentament y torna sentarse reprimintse.*
(Me fa mall)
- Joana.* No he dit res: deixemho corre.
(Quin home! Vuy fe 'l riure, y te: s' enfada.)
- G. Albert.* Y no has sentit aquí naixer ben pura
una flor?... May? May en la vida? Parla.
- Joana.* El que?
- G. Albert.* No lias estimat? Amor de l' ànima!
- Joana.* Estimar... estimar... Cóm? *Ab naturalitat.*
- G. Albert.* Com s' estima.
D' un afecte que posa y treu cadenas,
que 'ns fa bons y 'ns fa creure que en la vida
ho es tothom com los àngels.
- Joana.* Sí, sí.
- G. Albert.* Y 'ns deixa
tot un mon de sospirs. No ho sabs?
- Joana.* *S' ha anat entristint.* Be massa.
Mes, ah, jiri full, jiri: 'm posa trista.
- G. Albert.* (Hi ha un raig de llum potser entre sas ombres.)
Parla.
- Joana.* No, y no!
- G. Albert.* *Ab interés creixent que deixi comprendre la naixensa de sa passió per aquella dona.*
Que parlis! Com si estessis
devant d' un sacerdot!
Contrariat al veure 'l silenci d' ella parla despreciatiu.
Vergonya y vici!
- Joana.* ¿Qué més pot ser?
Picant de peus enfadada. Donchs no senyor! Ay, l' home!
Mireusse que 'm recrema! Sempre, sempre
aixís, com si jo fos qualsevol cosa!
Ab tristesa creixent acabant en llarch plor.
Donchs m' he estimat un nen, y me l' estimo;
y aixó que es mort, ho sent? Y pera véurel
un altre cop si pogués ser n' iria,
jo, fins al cap del mon de quatre grapas.
Lo pobret! Si fa un mes que l' estrenyia
dins dels brassos, aquí! Miris, sa mare
travallava al carbó, va quedar viuda
ab lo noy d' un anyet, y tanta angoixa
sentí per lo marit, un dropo, que ella
caygué malalta, no 's cuidá la pobre,
y tururut, un dia la enterrárem.
Y jo 'm vaig apropiari la criatura.
Qu' era felís ab ella! El Damià, 'l Nofre,
tots los vaig treure lluny! Arri, á camparla.
Li cantava cançons, fins l' adormia
ab uns goigs que no sé d' hont vaig apéndrels.
Lo duya en un cabàs dins de la mina,
y treballava més quan me mirava!...
Lo fillet del meu cor! Com las manonas

aixecava eridantme! Jo hi corria,
li feya un bigotás ab mos dits negres
y 'l pit aixut fins li posava als llabis
menjántmel á petons, rihent com boja!
Mes se va enmalaltir, y allá una tarde
rigué tot trist mirantme, la carona
decantá sobre meu, y jo 'm vaig creure
que 's dormia 'l pobret!... Me l' arrancáren
uns mals cors al fillet de mas entranyas!

G. Albert Sumament emocionat per lo sentiment de Joana que revela
la bellesa de la seva ánima. Parla ab molta vehemencia.
Plora, plora! No sabs quina alegría
me fan las tevas llágrimas! Jo 'm creya
que eras no més pilot de fanch ab vida.
Al veure la exaltació de G. Albert poch á poch Joana sos-
pén lo plorar, posantse seria.

Plora, amarat en plor. Hi ha en tu una espurna
de foch del cel. Demana á Deu que inflami
ton cor. Tu has de ser bona: oh, si, agenollat
y prega; prega!

Joana se 'l mira estranyada. Ell li parla ab imperi en mitj
de la exaltació de que está possehit. Joana s' agenolla.

De genolls! Despertat:

ja prou ab ton passat! Jo vuy salvarte,
per tu! ¡Per mi: que aquí una veu m' ho crida!
Deu; jo la vuy salvar! Que jo la salvi!
Per mos torments, senyor!

Joana. Joana esclata en una riallada. Si 'l Damiá 'm veyá!

G. Albert. Ab fréstega indignació agafantla per lo bras.
Ah, desgraciada! Aixecat!

Joana. Encara rihent pero mitj confosa. Jo...

G. Albert. Y no parlis!

Ha entrat dintre del ánima 'l teu riure.

Joana vol parlar disculpantse ja molt seria altra vegada
Ni un instant mes, no: vesten!

Joana. Que me 'n vaji?

G. Albert. Si, no 't coneix; no se qui ets! Ves! Fora!

Joana pren de terra 'l mocador y 'l cistell y se 'n va poch á
poch cap á la sortida de la cova.

Joana. Serviu als altres. Te: ves com me tracta.
Joana ha sortit.

G. Albert. No dech veure may mes á aquesta dona!

Joana. Guaytant per la porta y tornant á desapareixer rapida-
ment.
Malagrahit!

G. Albert. Corrent cap á la porta. Oh, no!

Tornant al mitj espantat de lo que anava á fer.

Deu! Hont anava?

May mes! May mes! Y aquí morint, sol sempre!

Cau de genollons cubrintse las orelas ab las mans per por
de sentir á n' ella,

TELÓ RÁPID.

ANGEL GUIMERÁ.

NOVAS

Encara no s'han acabat les *moixigangas* polítiques.

Ara estan per arribar á Catalunya los republicans senyors Salmeron, Azcárate, Pedregal, Palanca y altres personatges que, segons diu lo telégrama en que ho llegim, *passarán d'una vintena*. (¡Aixó es una *invasió!*)

Preparem-nos á tornar á sentir alló de la *cortesía*, de la *hidalguia*, etc., etc.; y á veure gent *entusiasmada* *previament* aclamant á forasters tan *il·lustres*; y á llegir *resenyas* de visites, recepcions, dinars, y no sabem quantes coses mes.

Total ¿pera qué? pera correspondre al immens favor que tan acerrims lliure-cambistas li han fet, y *li poden fer encara* á Catalunya.

¡Ah! se 'ns olvidava dir que també visitarán á Sabadell y á Tarrassa *pera estudiar sa industria*; y que segons se diu també 'ls hi preparen banquets y obsequis en abduas poblacions. Las declaracions seran las mateixas, mica mes, mica menos. La diferencia estarà sols en los personatges obsequiats. Ve á ser aixó com una funció composta sols de *saynetes*: ara s'ha tirat lo teló pera tornar-se á aixecar desseguida representant una nova ridicules. ¡Deu nos dongui energia á tots pera acabar abiat tanta comedia!

Un detall d'aquesta nova excursió política. A la hora d'escriure aquestes ratlles semblava haverhi alguna divergencia sobre la fetxa d'arribada dels dits senyors, puig mentres á n'ells no 'ls hi venia bé fins al 29, sos *correligionaris* d'aquí insistian en que arribessin lo 23. Al últim s'haurá arreglat venint 'l dia 30.

¿Y saben perquè? perquè 'l 30 es diumenge, dia en lo qual la *badoqueria* se desenrotlla d'una manera extraordinaria.

Y en una recepció aixís tan *entusiasmada*... sense *badochs* no 's va en lloch.

Peró, aquestos ¿no acabarán de comprendre may més que ells son l'*esca del pecat*?

Lo dimecres passat un de nostres redactors, que va anar á las oficinas municipals per un assumpto particular, va tenir ocasió d'enterarse del bon aculliment que 's dispensa als representants de la premsa local, quan en compliment de son noble magisteri acudeixen á pendrer notas de las sesiones que celebra l'Excelentíssim Ajuntament.

Hi ha disposada una taula artísticament construhida, sobre la qual s'hi veuhien tres carteras noves, destinadas sens dupte als tres periódichs locals que 's publican avuy, ó sia *La Revista*, *El Criterio* y *Lo Catalanista*, no faltant á la mateixa lo paper, plomas y tinta corresponentes y las cadiras encoxinadas y construhidas ab arreglo al gust modern fan que sia més digna d'aplauso la conducta de la actual Corporació Municipal per son esperit altament ajustat á las bonas prácticas administrativas y per lo que sa noble é imparcial conducta s'ajusta á la llei.

Agrahim moltíssim tal mostra de deferencia, y correspondré á la mateixa assistint á las sesiones sempre que ho creguéem necessari y nostras moltes ocupacions nos ho permetin.

Se troba malalt d'alguna gràvetat en Barcelona, nostre compatrici don Jaume Fatjó, á qui desitjem de veras un prompte y complert restabliment.

A las 9 de la nit del passat dijous, se declará foch en un dels departaments de la tintoreria de don Ramon Brú, situada en lo carrer de Sant Cugat.

Al adonarsen lo senyor Brú, immediatament, per teléfono, ne doná avis á las autoritats y al cos de bombers, quins als pochos moments se presentaren al lloch del sinistre, logrant, ab ajuda dels vehins y altrs moltes personas que hi acudiren tan prompte se propagá la noticia, localisar lo foch que quedá estingit del tot á dos quarts d'onze.

Per aixó foren precisos no pochos esforços per part dels bombers, que cumpliren com á bons logrant evitar perjudicis de consideració al dueñyo de dita tintoreria.

Hem rebut un exemplar de la memoria llegida per don Joan de Deu Trias devant la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona lo dia 2 d'aquest mes, y que 's basa sobre la *Qüestió política y personalitat internacional del Principat d' Andorra*.

Agrahim l' envio.

Ab los dias que faltan per acabar aquest mes, fineix lo plasso concedit pera l' adquisició de cédulas personals.

També cadauca 'l temps determinat pera la presentació personal dels individus de la 1.ª y 2.ª reservas.

Avis als interessats.

Lo passat dimars morí en aquesta ciutat, víctima d' una penosa malaltia, nostre particular amich y compatrici lo jove fabricant don Miquel Comerma y Cusidó. (A. C. S.)

A las tres de la tarde del dia següent se verificá l' enterro, á qual acte hi assistí una nombrosa concurrencia, prova evident de las moltas simpatías que gosava 'l difunt en aquesta ciutat.

Rebi sa apreciable familia nostre més sentit pésam.

Lo dimecres passat al vespre tingué lloch ab extraordinari éxit l' estreno en Tarragona de la comedia *Sogra y Nora*, del distingit escriptor don Joseph Pin y Soler. Los aplausos que ressonaren en tot lo curs de la obra 's convertiren al final en una immensa ovació, que fou delirant en lo moment de sortir al palco escénich lo senyor Pin.

A la sortida del Teatro, fou obsequiat l' autor ab una serenata, sentintshi en ella un valent *Himne á Catalunya* compost pel senyor Benaixes, organista de la Capella Real.

Al endemá gran número de tarragonins invitaren á son eminent compatrici ab una forada, iniciada pels mes caracterisats socis del Ateneo.

Se li ha regalat ademés al autor de *Sogra y Nora* una artístia Corona ab la següent dedicatoria "*Tarragona á son fill Joseph Pin y Soler.—1890.*"

Felicitem al senyor Pin per tan gratas demostracions com las que sos conciutadans li han tributat, y fem vots pera que la admiració de Tarragona envers *Sogra y Nora* s' estengui á tota la literatura del pays, essent magnífica ocació pera que 'ls tarragonins formin ab entussiasme en las filas dels defensors de la terra catalana.

Lo diumenge passat tinguerm lo gust d' assistir á la inauguració d' un nou centro regionalista en lo barri de la Sagrera de Sant Martí de Provencals.

Se titula la novella associació *Foment Regional*, y está composta de gran número de obrers que van organisant en lo local de la associació, un magnífich *Museo* d' antigüitats, en lo qual s' hi contan ja avuy objectes de ben apreciable valor artístich.

Sobre l' edifici onejava la bandera catalana.

La sessió inaugural tingué lloch á quarts de quatre de la tarde, baix la presidencia de don Martí Molins. Llegiren, la Memoria de Secretaria don Marcell Badia, un breu parlament presidencial lo senyor Molins, lo discurs doctrinal regionalista don Joseph Mallofré, y dirigí eloqüents mots de gracias á la concurrencia don Lluís Coll. Tots aquestos representants de la Junta Directiva foren aplaudits ab entussiasme.

Inmediatament se procedí á la visita del local que es espayós y ben decorat, y á la del *Museo*, que es la admiració de tothom pel zel, la ilustració y 'ls sacrificis que suposa en una associació obrera com ho es lo *Foment Regional*.

Abans de despedirnos forem obsequiats los forasters ab un abundant brenar, galanament servir per bellas noyas, fillas de socis de la casa. Y á son final se pronunciaren entussiasmas brindis per la prosperitat del *Foment* y pera que perseveri en sa actitud complertament contraria als partits polítichs y sincerament adicta á la noble agrupació catalanista defensora dels drets morals y materials de la terra catalana.

Assistiren al acte un representant del *Foment Andreuhench* (lo senyor Iglesias), altre de la *Lliga de Catalunya* (senyor Rivera), altre del *Centre Escolar Catalanista* (senyor

Moragas), altre de la *Associació Catalanista d' Excursions Científicas* (senyor Fios y Calcal), y altre del *Centre Català* de Sabadell. La premsa estava representada pels periòdichs locals *L' Arch de Sant Martí* y *La Voz de las Afueras*; y pels forasters *La Renaixensa*, *Lo Somatènt* y *Lo CATALANISTA*.

Entre 'ls individus de la Junta hi vejerem ab gust á un fill de Sabadell, don Climent Vives, obrer avuy dia de la fàbrica dels senyors Solá y Sert.

La llengua oficial del *Foment Regional* es la catalana, en lo qual deurian buscarhi honrosa imitació totes las associacions de Catalunya.

Rebi dit *Foment* lo nostre mes calurós aplauso.

Ha contret matrimoni en la vila de Badalona l' ardit catalanista don Martí Pujol y Planas, que es un dels socis més actius del *Foment de la Agricultura* de dita població, ab la agraciada senyoreta donya Concepció Caritg.

Desitjém tota mena de ditjas als desposats.

A la amabilitat de nostre distingit amich, l' eminent poeta don Angel Guinera, devém lo poder avuy insertar en nostre periòdich, una escena de sa darrera aplaudida producció *La Boja*, estrenada últimament en lo Teatre Novetats de Barcelona.

No cal dir quant aghrim aquesta nova distinció del insigne poeta, y ab nosaltres, no duptém han d' aghirho també nostres llegidors.

Lo dimars passat s' estrená ab regular éxit en lo Teatre Rómea de Barcelona la anunciada tragedia en tres actes y en vers, *Lo comte de Pallars*, de don Joan Maluquer y Viladot, de la qual nos en ocuparém ab detenció en lo número próxim.

S' ha fet públich que dita tragedia deu representarse aquesta nit en lo Teatre Principal d' aquesta ciutat.

En la reunió que 'l dilluns passat celebrá l' honorable Cos d' Adjunts dels *Jochs Florals* de Barcelona, quedaren elegits Mantenedors los senyors don Joan Permanyer y Ayats, don Arthur Campion, don Jascintó Torras y Reyetó, don Francisco X. Tobella, don Anton de P. Capmany, y don Narcís Verdager y Callís, formant també part del Consistori del any actual, lo secretari del anterior, don Sebastiá Farnés.

Quedaren nombrats suplents don Joseph Puig Cadafalch, don Felip de Hita, don Jaume Massó y Torrens y don Sebastiá Trulló y Plana.

Com se veu per las anteriors ratllas, aquest any ha sigut elegit com á Mantenedor, en representació dels literats forasters amants de Catalunya, lo respectabilíssim regionalista navarro don Arthur Campion, un dels mes afortunats propagandistas de la nostra causa. Rebi per tal motiu la mes cordial enhorabona de *Lo CATALANISTA*.

Y també ha sigut agraciad ab tan envejable honra lo nostra Director, senyor Capmany, qui 'ns prega fem públich son aghriment per aquesta distinció que ell considera inmerescuda, acceptantla nomes per estimarla tributada á aquesta modesta publicació, en la qual sempre ab la major enteresa posible s' hi han defensat los drets de la terra catalana y s' hi han propagat las excelencias de sa Literatura quals mes gloriosas tradicions estan vinculadas en la noble institució dels *Jochs Florals*.

Hem rebut lo número 247 de *La Il·lustració Catalana*, corresponent al mes d' Octubre. Es notabilíssim aquest número, en cantitat (que es major del usual), y en calitat, donchs conté un sens fi de preciosos grabats de totes las milloras realizadas á Barcelona per espay de pochys anys, gracias á la infadigable empresa del malaguanyat don Francisco de P. Rius y Taulet. Acompanya á la edició un gran y exactíssim retrato del difunt ex-Alcalde, y un sentit article necrològich, de don Bonaventura Bassegoda.

Ha mort en Sant Martí de Provencals lo conegut industrial don Enrich Engéi, que era

un dels mes entusiastas fundadors del *Centre Catalanista Provensalench*, havent exercit lo càrrech de President del mateix.

Descansi en pau.

Los regionalistas gallegos están organisantse seriament pera intervenir en la política activa desbancant als vividors que avuy la explotan.

Al efecte se van constituhint en Comitès de propaganda, tenintne ja de creats en Santiago de Galicia, Corunya, Lugo y altras poblacions.

No cal dir ab quant gust doném aquesta noticia que junt ab la fundació del *Ateneo Escolar* regionalista, dona idea de la fecunda campanya empresa pels nostres germans d'aquella simpática Regió.

Deu los concedeixi á ells lo justíssim éxit que pera nosaltres mateixos desitjém.

Ha aparegut lo número 6 de la notable revista *Reus Artístich*, corresponent al passat Setembre.

Entre altres grabats, publica una fotografia del monument aixecat per la Diputació Provincial de Tarragona á la memoria del brau navegant Roger de Llúria.

Encara dura la criminal moda dels petardos.

Lo dilluns ne fou posat ún en lo magatzem dels coneguts fabricants de Barcelona, fills d'Antoni Escubós, que viuhen en lo carrer de Caspe de dita ciutat, havent causat algunes averias en lo local. Afortunadament los fragments despresos no feriren á ningú.

¿Abont se poden trobar paraulas prou infamants pera calificar aquesta mena de fets?

Ja cal que las autoritats s'aprestin á buscar sense descans als criminals, puig d'aquesta manera es impossible que visquin tranquils los que dedican sos capitals y sa activitat á la industria com un honrat medi per guanyar la subsistencia de sas familias.

Nostre apreciable colega barceloní *La Vanguardia* crida la atenció dels poders públics sobre uns industrials francesos que, no contents ab vendre sos gèneros als del pays que van á Fransa al principi de cada estació pera adquirirlos, venen á Espanya y estableixen una concurrencia altament perjudicial pera nosaltres.

Sense grants gastos, en un quarto del *Hotel* que habitan y previs los anuncis y circulars de rúbrica, venen gèneros confeccionats, joyas, trages, etc., prenen nota dels encàrrechs que se 'ls hi fan y que després cuydan de remetre, y tornan novament á cada estació, aixamplant son comers y son negoci.

Es tan grave lo que sucseheix en aquest punt, que efectivament mereix cridar la atenció de qui pugui posarhi l'oportú remey.

Bellament imprés á Madrid y elegantment encuadernat s'ha publicat un llibret intitulat *Manuscrito moderno*, destinat á ensenyar en las escolas als noys la lectura y coteig de manuscrits. Entre las varias seccions de que consta n'hi ha una que es una colecció d'articles d'escriptoras espanyolas, una d'espistolar molt complerta; una colecció d'autógrafos d'escriptors castellans, altra colecció de documents comercials, y finalment un número de poesias escrites en castellá, catalá, vasco, gallego, es á dir, en tots los idiomas que 's parlan en la Península. L'autor de la obra don Joseph Martinez y Aguiló, s'ha proposat ab aquesta última secció que son llibre sia d'utilitat en totas las regions pera que 'ls noyets aprengan á llegir l'idioma nadiu. Es aquest un proposit que mereix ser tingut en compte y que nosaltres nos complavém en alabar. Com ja ho hem indicat, la part tipogràfica del *Manuscrito moderno* del senyor Martinez y Aguiló, no deixa res que desitjar.

La acreditada casa editorial del senyor Espasa está terminant la impressió del llibre que ab lo títol de *La Garba* ha escrit lo inspirat poeta y hábil dibuixant don Apeles Mestres.

Tenim las millors noticias de dita obra que estar  ilustrada ab gran número de grabats deguts al llapis del propi autor.

Ahir al vespre degà tenir lloch   Barcelona la inauguració oficial del nou curs acadèmic de la *Lliga de Catalunya*.

Nos en ocuparem en lo número pr xim.

Han dit   un colega que s' han fet probas ab bon  xit d' un l quit inventat per un qu mich catal  però destruhir la filoxera. S' han verificat los indicats ensajos en Sant Iscle, en la montanya de Montjuich, en lo Bruch, en Tous, y en altres varis punts. S' afegeix que la aplicació d' aquest remey es sumament econòmica, puig que no passa 'l cost d' un c ntim de pesseta per cada cep. S' aplica en lo moment de la poda per medi d' una brotxa ordinaria.

Ha sigut nombrat Secretari de la Junta Provincial de Beneficencia lo distinguit advocat don Joseph Rogent y Pedrosa, que ha defensat v rias vegadas los ideals regionalistas desde las planas d' aquest periòdic.

S' han celebrat ultimament en Valencia un banquet en honor dels senyors don Agapito Vallmitjana y don Francisco Climent, autor lo primer y fundidor lo segon de la est tua ecuestre del Rey don Jaume 'l Conqueridor. Hi assistiren los senyors governador de la provincia y  lcalde de Valencia, 'ls individus de la comissió artistica d' aquell monument senyors Ferrer y Matutano, Llorante (don Teodor), Calvo, Vives, Ciscar, Castell (don Francisco), Pampl  (don Vicens) y Martinez Aloy, y 'ls amichs particulars del senyor Vallmitjana don Joan Reig y Flores, don Honorat Berga y don Joseph Marià Bernal.

En dit banquet se brind  ab entussiasme per los autors de la est tua, y 's feren vots pera la unió de Valencia y Catalunya, afanyantse ab duas Regions en honrar   sos fills il lustres y disposantse   imitar son noble exemple.

Segons llegim en *La Veu del Montserrat*, s' ha remarcat per l' atenció que li presta     la literatura, catalana 'l Discurs d' obertura del present curs en la Universitat de Oviedo, llegit pel distingit catedràtic de la facultat de Dret don Joseph Giles y Rubió, qui preng  per tem  l' estudi de *La Novela Picaresca*.

En ell, recordant lo Sr. Giles, ab lo patriarca de nostra literatura, D. Manel Mil , que 'l *exemple dels c michs llatins* (al qual degà tal volta tant com   l' observació de las costums contemporáneas la tant maravellosa com repugnant Celestina), 'l *de la novela italiana*, y, segons creyem, alguna invenció de nostra propia casa, promogueren dita novela, no per aix  menos original analisa ab bastant deteniment, ans d' entrar   parlar de las obras castellanas, lo *Libre de congells*   de *Les dones* de nostre Magnifich Mestre Jaume Roig, trobant en l' ayrosa, ben lligada y masa lliure narració de las aventuras del personatge valencià, tallat lo patró seguit pels novelistas castellans, qual tendencia *docent* y moral queda de sobras indicada en los *profitosos y saludables* avisos que aix  pera 'l *r gimen y ordre de viure*, com *peru augmentar la devoció   la puritat de la Sacratissima Verge Maria*, dona al final de sas entretingudas, y poch edificants primeras sèries de sas gentils y armoniosas cu doladas l' afamat metge de l' esposa d' Anf s V. d' Aragó.

Tant interessant estima l' expert Catedràtic de Literatura general y espanyola nostra obra po tica, que dedica   son ex men sis páginas de las cinquanta y duas que te son ben escrit y no menos ben pensat discurs. Per ell mereix la mes coral felicitació dels lletrats catalans, com li han donat ja los castellans. No podem deixar d' aplaudir quant contribuesca   restablir l' armonia, en mala hora interrompuda, entre las l tras de part d' a  y de part d' enllà del Ebro.